

Samenvatting

De afgelopen jaren heeft in Nederland een reeks gewelddadige liquidaties plaatsgevonden. Hoewel liquidaties geen nieuw fenomeen zijn in Nederland (het aantal schommelde in de afgelopen decennia tussen de twintig en dertig per jaar), zijn er wel geluiden dat de aard van het delict verandert. Inzicht in het fenomeen liquidaties en in veranderingen daarin is thans echter gefragmenteerd en bij de beleidsdirectie van het ministerie van Veiligheid en Justitie (V&J) bestond de behoefte aan een overzicht van bestaande kennis hieromtrent. Het WODC is door de beleidsdirectie van het ministerie gevraagd een verkennende voorstudie te verrichten naar deze thematiek. Het was uitdrukkelijk niet de bedoeling om een empirisch onderzoek te starten, maar de studie thans te beperken tot een eerste verkenning. Wij hebben om die reden geïnventariseerd welke kennis over dit onderwerp aanwezig is op de 'werkvloer', bij politie- en justitiefunctionarissen die met de opsporing en vervolging van liquidaties zijn belast en vanuit die hoedanigheid kennis hebben over het fenomeen. In dit rapport staan de bevindingen uit deze verkenning.

De centrale probleemstelling van deze verkennende studie luidt:

Welke recente ontwikkelingen doen zich voor ten aanzien van het fenomeen liquidaties, volgens sleutelinformanten van politie en justitie?

Bij recente ontwikkelingen is gekeken naar motieven en de achtergrond van liquidaties, de samenstelling van dadergroepen, de uitvoering (modus operandi) en de facilitering van liquidaties.

Voor deze verkennende studie zijn gesprekken gevoerd met twaalf sleutelinformanten, het betreft politie en -justitiefunctionarissen die vanuit de aard van hun werkzaamheden kennis hebben over liquidaties. Aanvullend hebben we drie interne politiedocumenten bestudeerd, die in hoofdzaak gebaseerd waren op operationele opsporingsinformatie. Daarnaast hebben we aanvullend informatie uit verschillende openbare journalistieke bronnen geraadpleegd. Informatie is vergaard in de periode april 2016 - november 2016.

Deze voorstudie betreft geen analyse van 'hard' empirisch materiaal maar heeft een verkennend karakter en is in hoofdzaak gebaseerd op de kennis, ervaring en inschattingen van politie- en justitiefunctionarissen die belast zijn met de opsporing en vervolging van liquidaties.

Bevindingen

Liquidaties zijn volgens sleutelinformanten meestal het gevolg van conflicten die gerelateerd zijn aan de handel in drugs. Het gaat volgens hen bijna altijd om geld en om de verdeling van de drugsmarkt. Bij betalings- of leveringsproblemen volgen doorgaans bedreigingen, ontvoeringen, brandstichting of mishandelingen. Een liquidatie is een uiterst middel dat wordt ingezet om het conflict te beslechten. Het wordt niet alleen ingezet als 'schadevergoeding' maar evenzeer als middel om te straffen, te intimideren en de eigen positie binnen de markt te verstevigen. Om de eigen liquidatie voor te zijn, worden mensen soms uit voorzorg om het leven gebracht. Dikwijls leidt een liquidatie tot een vete waarbij over en weer wraakacties plaatsvinden en mensen worden gedood. Daarnaast worden liquidaties gepleegd om getuigen het zwijgen op te leggen ('silence by killing').

De achterliggende motieven voor liquidaties zijn volgens geïnterviewde sleutelinformanten door de tijd heen niet of nauwelijks veranderd. Wel is het aantal spelers op de drugsmarkt volgens geïnterviewden toegenomen; er zijn steeds meer mensen in Nederland die in de drugshandel werkzaam zijn. Tegelijkertijd is een deel van de grote spelers uit de zogenoemde 'Hollandse netwerken' weggevallen doordat ze zijn geliquideerd of opgepakt, en hebben nieuwe spelers hun plek ingenomen. Geïnterviewden hebben de indruk dat deze ontwikkelingen leiden tot onrust en verschuivingen in machtsposities en daarmee gepaard gaande conflicten. Dat leidt niet zozeer tot een toename van liquidaties maar mogelijk wel tot een andere samenstelling van betrokken groepen en tot een andere stijl van werken.

De taakverdeling tussen opdrachtgever, moordmakelaar en uitvoerders bestaat nog steeds. Maar de drempel om een liquidatie te plegen lijkt vandaag de dag lager te zijn dan vroeger, zo stellen geïnterviewden. Sleutelinformanten hebben de indruk dat het aantal mensen in Nederland dat bereid is tegen betaling een moordopdracht uit te voeren, groter is geworden. Schutters zijn vaker 'home grown'. Ook bestaat de indruk dat de schutters vaker dan vroeger een jonge leeftijd hebben, tussen de 20 en 25 jaar. De leeftijd waarop schutters overlijden, ligt vermoedelijk ook lager, gezien het feit dat een deel de (jonge) verdachten inmiddels zelf is geliquideerd.

Veranderingen in de *modus operandi* die door geïnterviewde sleutelinformanten worden gesignaleerd, vinden vooral plaats tijdens de voorbereiding en uitvoering van een liquidatie. Er is volgens geïnterviewden sprake van een grotere beschikbaarheid van zware automatische vuurwapens. Het gebruik van deze aanvalswapens in Nederland is niet nieuw, maar het lijkt meer 'standaard' bij de uitvoering van liquidaties. Voor het hanteren van volautomatische wapens zijn schietvaardigheden nodig en die vaardigheden blijken veel relatief 'nieuwe' schutters uit Nederland niet te hebben. Ze zijn volgens geïnterviewden niet gewend met volautomatische wapens om te gaan en hebben doorgaans veel schoten nodig om een slachtoffer doeltreffend te raken. Mede vanuit die onervarenheid, gaan uitvoerders vaker slordig en grof te werk en lijken ze *collateral damage* op de koop toe te nemen. Dat wordt met name geconstateerd bij liquidaties die door een nieuwe generatie cocaïnehandelaren worden uitgevoerd. Maar ook bij woonwagengewoners en motorclubs wordt de laatste jaren excessiever en grover geweld gesignaleerd bij de uitvoering van liquidaties.

Als het gaat om de voorbereidende werkzaamheden, bespeuren sleutelinformanten juist een proces van specialisatie en professionalisering. Er zijn vandaag de dag gespecialiseerde groepen, die de rol van moordmakelaar op zich nemen en in groepsverband voorbereidende handelingen voor hun rekening nemen. Het voorbereiden van liquidaties is volgens geïnterviewde sleutelinformanten een 'business' op zich geworden, een bedrijfstak waar personen en groepen zich in hebben gespecialiseerd en waar snel geld mee verdiend kan worden. Voor het volgen en in kaart brengen van potentiële slachtoffers wordt gebruikgemaakt van professionele ICT-apparatuur. Zogenoemde 'voorverkenner' nemen hedendaagse volg- en observatiestrategieën van de politie over en leveranciers van benodigde spionage-apparatuur hebben een belangrijke rol gekregen bij de voorbereiding van liquidaties. Bij het wissen van mogelijke dadersporen, wordt ook rekening gehouden met (nieuwe) observatietechnieken van de politie. Criminele groepen die liquidaties voorbereiden, anticiperen op het gebruik van spionage apparatuur door het 'sweepen' van auto's en woningen. Er zijn faciliterende (auto-)bedrijven die deze sweepdiensten aanbieden. En andere veelgebruikte manier om digitale sporen te wissen is het gebruik van speciaal geprepareerde PGP-telefoons en het vervalsen van kentekenplaten voor gestolen auto's.

Aan de hand van de verzamelde informatie wordt in dit rapport het volgende samenvattende beeld geschetst: de beschikbaarheid van nieuwe groepen schutters en nieuwe middelen leidt tot een aantal stijlaanpassingen aan de *modus operandi* die bij liquidaties worden toegepast. Enerzijds zien we een proces van professionalisering van observatiemethoden en contra-strategieën, waarbij gebruik wordt gemaakt van nieuwe technologische middelen. Daarbij wordt sterk geanticipeerd op technieken die de politie hanteert. Digitalisering van middelen en sporen spelen daarbij een voorname rol. Anderzijds wordt een ruwere werkwijze gesignaleerd bij de daadwerkelijke uitvoering van liquidaties. Die verruwing zou kunnen worden toegeschreven aan een ruime beschikbaarheid van zware vuurwapens in Nederland en aan een ruime beschikbaarheid van nieuwe onervaren *home grown* schutters, die bereid zijn tegen betaling een moord te plegen. De combinatie van grofheid, knulligheid en professionaliteit leidt er in de praktijk toe dat dadergroepen, ondanks hun investeringen in professionele digitale afschermingsmethoden, uiteindelijk toch vaak (fysieke) sporen achterlaten. Liquidaties blijven fysieke geweldsdelicten waarbij fysieke handelingen nodig zijn. De grove en slordige werkwijzen zorgen voor veiligheidsrisico's maar bieden tegelijkertijd kansen voor de opsporing.